

ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 14^{ΗΣ} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2005

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Τὸ μέλλον τῆς ἀλυσίδας τῆς ἐπιστημονικῆς πληροφόρας, ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Ρούκουνα*.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα 30 χρόνια ἔχουν ἐπέλθει ἐντυπωσιακὲς μεταβολὲς στὴ διάχυση τῆς ἐπιστημονικῆς πληροφόρας παγκοσμίως. Εἶναι, ἐπίσης, γνωστὸ ὅτι γιὰ εὐνόητους λόγους οἱ πληροφόριες γιὰ τὶς προόδους τῆς ἐπιστήμης, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἀνευρίσκονται περισσότερο στὰ περιοδικὰ τῶν διαφόρων κλάδων καὶ λιγότερο στὰ βιβλία (τῶν ὁποίων ἐπίσης ὁ ἀριθμὸς ἔχει γεωμετρικῶς πολλαπλασιασθεῖ).

Συγχρόνως, ἡ εὐρεῖα χρησιμοποίηση τοῦ διαδικτύου (τοῦ Internet) ἀπὸ τοὺς ἐρευνητὲς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπλούς πολίτες ἐδημιούργησε νέες προϋποθέσεις γιὰ τὴ διάδοση τῆς πληροφόρας στοὺς τομείς τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν καὶ τὴν οὐσιαστικὴ ἀξιολόγηση καὶ κριτικὴ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρευνας διεθνῶς. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρουμε ἐνδεικτικὰ ὅτι τὴν Τετάρτη 12 Ἀπριλίου 2005 μόνον ὁ ἴστος Google-scholar (ποὺ περιλαμβάνει τὴν παιδεία καὶ τὴν ἔρευνα ἀλλὰ πρέπει νὰ τονίσουμε ὅτι εἶναι μᾶλλον χράνη παρὰ σύμβουλος) περιεῖχε 34.900.000 ἴσοσελίδες (δηλαδὴ περίπου 15 δισεκατομμύρια ἐντυπες σελίδες).

Παρὰ ταῦτα, εἶναι αὐξοῦσα ἡ ἀνάγκη εὐχερέστερης καὶ πληρέστερης προσβάσεως τῶν ἐρευνητῶν καὶ τοῦ κοινοῦ σὲ πηγὲς ἐπιστημονικῆς πληροφόρησης, πράγμα ποὺ δυσχεραίνεται λόγω τοῦ συνεχῶς αὐξανομένου ὕψους τῆς συνδρομῆς στὰ περιοδικὰ τῶν διαφόρων κλάδων καὶ τῶν ἔρων ποὺ τίθενται γιὰ τὴ μετάδο-

* EMMANUEL ROUCOUNAS, *The future of the chain of scientific information.*

ση επιστημονικών άρθρων που δημοσιεύονται σε αυτά με ηλεκτρονικό ή άλλους τρόπους.

Τα Πανεπιστήμια, οι Ακαδημίες και τα ποικίλα έρευνητικά ιδρύματα προβαίνουν τώρα σε ομαδικές συνδρομές, τόσο του έντυπου υλικού, αλλά και διαμέσου προσφορών που γίνονται στην ηλεκτρονική έκδοσή του κάθε περιοδικού.

Στο πολύπλοκο αυτό περιβάλλον εμφανίζονται πρωτοβουλίες ανοικτής προσβάσεως στην επιστημονική πληροφόρηση, δηλαδή καταρχήν δωρεάν αποκτήσεως στοιχείων περί των αποτελεσμάτων κυρίως των ερευνών που πραγματοποιούνται με δημόσια χρηματοδότηση. Είναι το σύστημα *Open Access Initiative* (Πρωτοβουλία Ελεύθερης Προσβάσεως), το οποίο, καίτοι βρίσκεται ακόμη σε αρχικό στάδιο, έχει πραγματοποιήσει έντυπωσιακά αποτελέσματα. Τονίζουμε, όμως, ότι το *Open Access* έχει πολέμιους, εμφανίζεται με ποικίλες μορφές και δεν απέκτησε ενιαία έκφραση.

Στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών για την ελεύθερη πρόσβαση στην επιστημονική πληροφορία δημιουργούνται σε μεγάλες Πανεπιστημιακές και ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, αλλά και σε Έθνικές Βιβλιοθήκες, μηχανισμοί που αποκαλούνται *Institutional Repositories*, δηλαδή *θεσμικοί αποθηκευτές* ή *θεσμικά ταμεία επιστημονικού υλικού*, περιλαμβανομένων των βάσεων δεδομένων (*Databases*), με τα όποια ομαδοποιείται το υλικό και έτσι διευκολύνονται οι έρευνητές για την απαραίτητη ενημέρωσή τους. Υπάρχουν ήδη περισσότεροι από εκατό *θεσμικοί αποθηκευτές* κυρίως σε πανεπιστήμια στις Ήνωμένες Πολιτείες, τη Βρετανία, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ισπανία, τα σκανδιναβικά κράτη, την Ολλανδία, την Ελβετία, την Αυστρία, το Ισραήλ και την Ινδία.

Εξάλλου, οι έρευνητές και οι φορείς (κατά βάση οι δημόσιοι φορείς στους οποίους αυτοί ανήκουν, δηλαδή Ακαδημίες και Πανεπιστήμια) αρχίζουν να αντιμετωπίζουν τη δημοσίευση μέσω του διαδικτύου για πολλούς λόγους. Πρώτον, επειδή αυτή η μέθοδος επιτρέπει τη διάδοση του έργου τους παγκοσμίως σε εκατομμύρια χρήστες ηλεκτρονικών υπολογιστών δεύτερον, γίνεται συντομότερα από ό,τι διά των έντυπων περιοδικών, για τη δημοσίευση στα όποια απαιτούνται 6 έως 12 μήνες: τρίτον, διότι εξασφαλίζονται οι αυτές έγγραφοι ποιότητας από επιτροπές κρίσεως (*peer review*), όπως ακριβώς συμβαίνει σήμερα με 24.000 έντυπα περιοδικά, και η δημοσίευση παρέχει τις αυτές δυνατότητες επιστημονικής κρίσεως και προαγωγής: τέτατον, οι έρευνητές συγγραφείς έχουν διά του διαδικτύου τη δυνατότητα άμεσου ανταλ-

λαγής απόψεων επί του κειμένου με συναδέλφους τους που ασχολούνται με το αυτό ή με παρεμφερή θέματα και λαμβάνουν έτσι ευχερέστερα τον απόηχο της προσπάθειάς τους.

Όλοένα περισσότερα επιστημονικά περιοδικά εκδίδονται σήμερα συγχρόνως σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή. Μερικά περιοδικά εκδίδονται μόνο σε ηλεκτρονική μορφή. Ός προς τα τελευταία, σε άλλα ή πρόσβαση γίνεται δωρεάν και σε άλλα με την καταβολή συνδρομής. Όλα έχουν ανάγκη χρηματοδοτήσεως και σε αυτό το ζήτημα παρατηρούνται μεγάλες δυσκολίες εξευρέσεως πόρων από δημόσιες ή από ιδιωτικές πηγές. Σημειώνω, προς αποφυγήν εσφαλμένων εντυπώσεων, ότι η δημοσίευση άρθρου, είτε σε έντυπη είτε μόνο σε ηλεκτρονική μορφή (Open Access), συνήθως γίνεται με την καταβολή από τον έρευνητή ή τον φορέα, στον οποίο αυτός ανήκει, ορισμένου ποσού για τα έξοδα. Δεν γίνεται πάντοτε δωρεάν. Το ζητούμενο είναι να εξασφαλίζεται δωρεάν πρόσβαση στο άρθρο.

Ενόψει αυτών των σημαντικών και προφανώς ραγδαίων εξελίξεων συνήλθε με πρωτοβουλία της All European Academies, της ALLEA, μεταξύ 17 και 18 Μαρτίου 2005 στην Ακαδημία Επιστημών της Ούγγαρίας στη Βουδαπέστη, Συνέδριο/Έργαστήριο, στο οποίο μετείχαν 30 εκπρόσωποι ευρωπαϊκών Ακαδημιών, πολλών μεγάλων Ευρωπαϊκών, αλλά και Αμερικανικών Πανεπιστημίων, καθώς και εκπρόσωποι διεθνώς αναγνωρισμένων εκδοτικών οίκων, όπως οι Elsevier, Springer Verlag, U.K. Publishers Association, Walter de Gruyter, Oxford και Cambridge University Press, Blackwell, εκπρόσωποι της Παγκόσμιας Οργανώσεως Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO) της Unesco, της Παγκόσμιας Οργανώσεως Εμπορίου (WTO), μεγάλων βιβλιοθηκών, όπως η Deutsche Bibliothek και η Bibliothèque Nationale της Γαλλίας, καθώς και μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον χώρο, για να εξετάσουν από κοινού την παρούσα κατάσταση και τις προοπτικές ευρύτερης διαδόσεως της επιστημονικής πληροφορίας διεθνώς.

Εξάλλου, με την ευκαιρία της συγκροτήσεως αυτού του Έργαστηρίου και σε προέκταση της προβληματικής για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των ερευνητών και των δημιουργών γενικότερα, συνήλθε στην Ούγγρική Ακαδημία ή οκταμελής μόνιμη Επιτροπή Πνευματικής Ιδιοκτησίας της ALLEA, στην οποία έχει εκλεγεί και μετέχει από το 2003 εκπρόσωπος της Ακαδημίας Αθηνών.

Έπανερχόμεθα στα περί διαδόσεως των πληροφοριών. Οί μεγάλοι εκδοτι-

και οίκοι δὲν φαίνεται νὰ ἀνησυχοῦν ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, γιὰ τὴν πρόσβαση στὴν ἐπιστημονικὴ πληροφορία καὶ στὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν, ὁλοένα αὐξάνει ἡ χρῆση τοῦ διαδικτύου. Αὐτὸ συμβαίνει εἴτε ἐπειδὴ τὰ ἐντυπα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ ἔχουν καὶ ἠλεκτρονικὴ ἔκδοση εἴτε ἐπειδὴ οἱ μεγάλοι οἴκοι διαθέτουν δεκάδες ἢ καὶ ἑκατοντάδες περιοδικὰ, τὰ ὁποῖα πουλοῦν συνολικὰ κατὰ κλάδους. Πάντως, γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ἡ αὐξηση τῆς τιμῆς ἐντύπων καὶ ἠλεκτρονικῶν ἐκδόσεων, στὴ Βρετανία τὸ Joint Information Systems Committee εἶναι ἐξουσιοδοτημένο ἀπὸ ὀρισμένα Πανεπιστήμια καὶ Ἀκαδημίες νὰ διαπραγματεύεται γιὰ λογαριασμὸ τῶν βιβλιοθηκῶν τους τιμὲς κατὰ τρόπο μαζικὸ καὶ σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις ἔχει διακόψει τὶς συνδρομὲς μὲ ἐκδοτικούς οἴκους ποὺ ἀρνοῦνται νὰ δεχθοῦν ἐκπτώσεις στὶς τιμὲς τῶν ἐντύπων τους. Ἡ πορεία τώρα εἶναι ὄχι πρὸς ἀτομικὲς ἀλλὰ πρὸς συλλογικὲς συνδρομὲς.

Οἱ Institutional Repositories, οἱ θεσμικοὶ ἀποθήκευτές, ἐξαρτῶνται ἐν πολλοῖς ἀπὸ τοὺς ἐκδότες, οἱ ὁποῖοι δέτουν ὄρους γιὰ τὴν ἀποθήκευση. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐκδότες ἐπιτρέπουν τὴν ἐλεύθερη ἀποθήκευση κειμένων 12 μῆνες μετὰ τὴ δημοσίευση. Ἄλλοι ἐπιμένουν στὴν καταβολὴ ὀρισμένου ποσοῦ. Ὡς φαίνεται ὅμως, ἔχει ἐξευρεθεῖ τρόπος ἀπευθείας δημοσιεύσεως στὸ *διαδίκτυο* ἀπὸ ἐρευνητὲς καὶ ἰδρύματα, ἀνεξαρτήτως ἐντυπῆς μορφῆς, κειμένων τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ὀριστικοποιηθεῖ, δὲν ἔχουν σελιδοποιηθεῖ ἢ ἔστω τοὺς λείπει μία ὑποσημείωση! Ἐπίσης προχωρεῖ ἡ πρακτικὴ τῆς *αὐτοαρχαιοθετήσεως*, *self-archiving*, ὅπου ὁ ἐρευνητής, τὸ Πανεπιστήμιο ἢ ἡ Ἀκαδημία δημιουργοῦν ἠλεκτρονικὸ ἀρχειο τῶν δικῶν τους μελετῶν καὶ ἐκδόσεων, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἐδῶ ἔντονες οἱ διαμαρτυρίες τῶν ἐκδοτικῶν οἴκων στοὺς ὁποίους ἔχουν ἐκχωρηθεῖ πνευματικὰ δικαιώματα καὶ ἀπειλοῦν ἢ προσφεύγουν στὰ δικαστήρια.

Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο τῆς διαδόσεως τῆς γνώσεως μὲ ὀποιοδήποτε μέσο, οἱ εὐρωπαῖοι ἐρευνητὲς ἐκφράζουν ἔντονο παράπονο ὅτι ὅσοι γράφουν στὴ γαλλικὴ, τὴ γερμανικὴ, ἀκόμη καὶ τὴν ἰσπανικὴ (ποὺ εἶναι δευτέρη ἐθνικὴ γλῶσσα στὶς Η.Π.Α.), γιὰ νὰ μὴ ἀναφερθοῦμε στὴ ρωσικὴ καὶ σὲ ἄλλες γλῶσσες, ἀγνοοῦνται συστηματικῶς ἢ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τοὺς συναδέλφους τους ποὺ γράφουν στὴν ἀγγλικὴ. Τὸ παράπονο εἶναι παλαιὸ ἀλλὰ τώρα μεγιστοποιεῖται.

Ὁ εκπρόσωπος τῆς Deutschen Bibliothek ἐνημέρωσε γιὰ ἓνα ἐντυπωσιακὸ πρόγραμμα ποὺ χρηματοδοτεῖ τώρα ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνηση. Στὸ *διαδίκτυο* θὰ

περιληφθεί ότιδήποτε γράφεται στη γερμανική γλώσσα και ότιδήποτε γράφεται περί της Γερμανίας (κείμενα, εικόνες και ήχοι)! Όταν τον ρωτήσαμε για πόσο χρονικό διάστημα (διότι και ο χρόνος παραμονής ενός κειμένου στο διαδίκτυο είναι ένα μη έπιλυθόν πρόβλημα), μάς απάντησε ότι «τò ύλικò θά παραμείνει στο διαδίκτυο εις τò διηνεκές».

1) Αποτελεί γενική διαπίστωση ότι ή διάδοση τής γνώσεως στά γράμματα, τίς τέχνες και τίς έπιστήμες δέν γίνεται με κριτήριο τò κοινωνικό άγαθò που έκπροσωπούν (άλλωστε στο Συνέδριο μία μόνο φορά κάποιος αναφέρθηκε στις ήθικές προεκτάσεις τής διαδόσεως τής γνώσεως και στòn ρόλο τής έρευνας ως έργαλείου για τήν εκπαίδευση), αλλά με κριτήρια τής οίκονομίας τής άγοράς. Αυτό, καίτοι, όπως προανέφερα, ακούγεται εύλογο τò αίτημα, πώς τά άποτελέσματα έρευνών που χρηματοδοτούνται από δημόσιες πηγές πρέπει να είναι προσβάσιμα και δωρεάν για τούς πάντες. Τò αίτημα δέν βρίσκει βέβαια γενική απήχηση, αλλά εντάσσεται στην ιδεολογία τής ελευθέρης προσβάσεως. Είναι χαρακτηριστικό ότι οί κανόνες τής οίκονομίας τής άγοράς καταλαμβάνουν τώρα και τά περισσότερα πνευματικά ιδρύματα, τά όποια έχουν ανάγκη πόρων πρός επανεένδυση.

2) Η ψαλίδα μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσομένων χωρών συνεχώς διευρύνεται. Πάντως, μια μη κυβερνητική όργάνωση ανέφερε πώς διαθέτει σύστημα έγκύρων ανταποκριτών στην Αφρική, όπου διαχέει δωρεάν πληροφορίες και γνώσεις από εκατοντάδες περιοδικά, ιδίως στòn κλάδο τών έπιστημών τής υγείας. Τεχνικώς, εάν δέν υπάρχει έγκριση τών εκδοτών, αυτό δέν είναι νόμιμο, αλλά είναι τέτοια ή άναρχία που επικρατεί στο διαδίκτυο, ώστε κανείς δέν τò έπεσήμανε. Από τήν άλλη πλευρά οί Κινέζοι, οί σημαντικότεροι χρήστες του διαδικτύου στòn τρίτο κόσμο (στòn όποιο ανήκουν επί του παρόντος), έχουν έφεύρει τρόπους προσβάσεως στά άποτελέσματα τών έρευνών χωρίς να πληρώνουν σέ κανένα τίποτε.

3) Και φθάνω σέ ένα άλλο κεντρικό σημείο τής προβληματικής. Όλοι γνωρίζομε ότι ο λεγόμενος κυβερνοχώρος (Cyberspace), όπου και τò διαδίκτυο (Internet), λειτουργεί μέσα σέ ένα κατεξοχήν άναρχόυμενο περιβάλλον. Τά δικαιώματα που εμπλέκονται σέ αυτό, όπως ή ελευθερία τής έκφράσεως, ή προστασία τής δημοσίας ήθικης και τάξεως, ή προστασία του ιδιωτικού βίου, τών πνευματι-

κων δικαιωμάτων κλπ., είναι δύσκολο να τύχουν εφαρμογής, επειδή το σύστημα στερείται χωρικού προσδιορισμού. Στα κράτη εκείνα, όπου συνυπάρχουν τόσο η σχετική νομοθεσία όσο και οι μηχανισμοί εφαρμογής της (χάρη στον Provider ή/και τον Server), είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί κάποιος έλεγχος, όπως συνέβη ήδη στη Γερμανία, τη Γαλλία και τις Η.Π.Α. για τα θέματα ρατσισμού και παιδικής πορνογραφίας. Κατά τα άλλα, στις περισσότερες περιπτώσεις οι εμπλεκόμενοι στο διαδίκτυο μοιάζουν με τη γάτα και το ποντίκι, με το επιπλέον χαρακτηριστικό ότι είναι συχνά αδύνατο να διακρίνει κανείς ποιός είναι ο ένας και ποιός ο άλλος. Για λόγους που δεν είναι του παρόντος, η εθνική νομοθεσία θα είναι πάντοτε ανεπαρκής, ενώ η Παγκόσμια Οργάνωση Πνευματικής Ίδιοκτησίας (WIPO) διαθέτει ήδη από το 1996 δύο περιορισμένου αντικειμένου διεθνείς συμβάσεις Internet (στις οποίες μετέχει και η Ελλάς). Κρίνεται λοιπόν απαραίτητο η διεθνής κοινότητα να αποκτήσει ένα κείμενο κατευθυντηρίων οδηγιών πολλαπλών χρήσεων, μια διεθνή συνθήκη περί της προσβάσεως στη γνώση (a Treaty on Access to Knowledge), όπως προτάθηκε στο Συνέδριο. Όμως αυτό θα απαιτήσει χρόνο, γιατί οι εκατέρωθεν θέσεις δεν έχουν ακόμη σταθεροποιηθεί.

Αλλά το μέλλον της αλυσίδας της επιστημονικής πληροφορίας συνδέεται με μία άλλη αλυσίδα, εκείνη των υπό εύρεια έννοια πνευματικών δικαιωμάτων. Αυτά προχίρως είναι τα συγγραφικά δικαιώματα και τα δικαιώματα των λοιπών δημιουργών, περιλαμβανομένων των συγγενικών δικαιωμάτων (Copyrights), καθώς και τα δικαιώματα εύρεσιτεχνίας (Patent Rights). Αφήνω κατά μέρος την έσωτερική νομοθεσία, ή οποία, όπου δεν στηρίζεται σε διεθνείς ρυθμίσεις και με εξαίρεση μερικά μεγάλα κράτη, προώρισται να δεινοπαθήσει από την παγκοσμιοποίηση. Αναφέρω εν συντομία ότι η διεθνής νομοθεσία ως προς μὲν τὰ πνευματικά δικαιώματα στηρίζεται κυρίως στη Σύμβαση της Βέρνης-Βρυξελλών-Παρισίων του 1886, 1971, 1979, σημειώνοντας ότι για διάφορους λόγους στην Εύρωπη δεν κατορθώθηκε να υπάρξει κοινή προστασία και ότι οι διάφορες κοινοτικές οδηγίες, ιδίως η 29/2001, επικρίνονται γενικώς, διότι εκφράζουν μερκαντιλική ιδεολογία. Για δὲ τις βάσεις δεδομένων αναπτύσσεται αυτή την ώρα ένα καθεστώς που εβαπτίσθη ως sui generis, και ο χρόνος θα δείξει την αποτελεσματικότητά του.

Εξάλλου, η εύρεσιτεχνία διέπεται στην Εύρωπη από τη Σύμβαση του Μονάχου του 1973, όπου έδρευε το σημαντικότατο Ευρωπαϊκό Γραφείο Εύρεσιτεχνίας. Οι διεθνείς ρυθμίσεις παρουσιάζουν αρκετές ασάφειες και ελλείψεις, οι

όποιας, όμως, δεν καταγράφονται αναγκαιώς υπέρ των μεγάλων επιχειρήσεων, αφού ο μεταξύ τους ανταγωνισμός οδηγεί σε συχνές δικαστικές και άλλες συγκρούσεις. Όποια όμως και αν είναι η κατάσταση, ο πιο αδύνατος κρίκος ως προς την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, περιλαμβανομένης της εύρεσιτεχνίας, είναι προφανώς πρώτα άτομικά ο έρευνητής (είτε αυτός προσφέρει τις υπηρεσίες του σε δημόσιο είτε σε ιδιωτικό φορέα) και ακολούθως τα περισσότερα Πανεπιστήμια, οι Ακαδημίες και οι άλλοι καθαρώς επιστημονικοί φορείς που έχουν μείνει πίσω και δεν διαθέτουν, όσο ο ιδιωτικός τομέας, μηχανισμούς για την παρακολούθηση των εξελίξεων. Έξαιρηση στο κυνήγι των εύρεσιτεχνιών και των ιδιωτικών πόρων αποτελούν μερικά μεγάλα πανεπιστήμια, ιδίως στις Ηνωμένες Πολιτείες, όταν εκτελούν προγράμματα σε συνεργασία με επιχειρήσεις. Στις περισσότερες των περιπτώσεων και στην πράξη, τα πνευματικά δικαιώματα εξασφαλίζονται υπέρ του χρηματοδότη της έρευνας ή του εκδότη. Οι παλιές ισορροπίες, τις οποίες εξέφραζε η νομοθεσία, φαίνεται ότι τώρα διαταράσσονται και έτσι αλλοιώνεται η έννοια του δημοσίου αγαθού και της διαχύσεως των επιτευγμάτων της επιστήμης για τους σκοπούς της εκπαιδεύσεως και για κοινωνικούς σκοπούς. Οι κυβερνήσεις συνεχώς απομακρύνονται από τη χρηματοδότηση της έρευνας και τη θέση τους καταλαμβάνουν ιδιωτικοί φορείς με τις δικές τους αξιολογικές επιλογές. Διαπιστώνονται λοιπόν διαφοροποιήσεις ως προς την ελεύθερη ροή της επιστημονικής πληροφορίας. Άλλη έννοια είχε η πρόσκαιρη μονοπώληση δικαιωμάτων υπέρ των δημιουργών με τις Συμβάσεις του 19ου και του 20ου αιώνα και αλληπτείνει να έχει σήμερα. Στους συναδέλφους που ενδιαφέρονται περισσότερο, προτείνω να διαβάσουν την πρόσφατη σχετική Έκθεση της Βρετανικής Ακαδημίας Επιστημών, της Royal Society, με τον τίτλο «Keeping Science Open: The Effects of Intellectual Property Rights Policy and the Conduct of Science» (βλέπε www.royalsoc.ac.uk).

Τελειώνω με την επισήμανση ότι η μόνιμη Επιτροπή Πνευματικών Δικαιωμάτων της ALLEA έχει έγκαιρα λάβει θέση σε καιρία ζητήματα, όπως εκείνα της κλωνοποίησης ανθρώπινων όντων και της χορηγήσεως διπλωμάτων εύρεσιτεχνίας (όπου υπάρχει διάσταση μεταξύ Ευρώπης και Η.Π.Α.), της περιόδου χάριτος (Grace Period) υπέρ των ερευνητών προ της καταθέσεως αιτήσεων εύρεσιτεχνίας (όπου οι μὲν Ακαδημίες προσχωρούν στα ισχύοντα στις Η.Π.Α., τον Καναδά και την Ιαπωνία, αλλά πολιτικοί λόγοι κρατούν τους ευρωπαίους ερευνητές μακριά από την πραγματικότητα), της ανοικτής προσβάσεως

(Open Access) στα αποτελέσματα της έρευνας, κ.λπ. Κατά τη συνάντηση της Βουδαπέστης, τον Μάρτιο 2005, προτείναμε και έγινε δεκτό, επειδή ακριβώς το ισχύον καθεστώς προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων είναι πολύπλοκο και βρίσκεται εν εξέλιξει, η ALLEA να εκδώσει έναν οδηγό στον οποίο να καταγράφονται οι βασικοί κανόνες περί της πνευματικής ιδιοκτησίας προς χρῆσιν των ερευνητών, των Ακαδημιών και των Πανεπιστημίων. Ἐπιδίωξη ὅλων μας εἶναι νὰ ἐργασθούμε, ὥστε τὸ πλέγμα τῆς διαδόσεως τῆς ἐπιστημονικῆς πληροφορίας ἀφενὸς καὶ ἡ ἐξασφάλιση τῶν πνευματικῶν δικαιωμάτων ἀφετέρου νὰ λειτουργοῦν μέσα σὲ ὑπόδειγμα συμβατὸ καὶ ἐπωφελὲς γιὰ τὴν κοινωνία.

SUMMARY

The future of the chain of scientific information

A brief account of the achievements and problems of the chain of scientific information through the new technologies, in particular the use of Internet. A meeting organized by the ALLEA (All European Academies) and held by the Hungarian Academy of Sciences, in Budapest, in March 2005, unveiled the multitude of issues related to the publication, exchange of information, databases, institutional repositories, open access initiatives, copyright and patentship. Academies and other learned societies are invited to afford the new environment of scientific information.